

MEMORANDUM VOOR EEN NIEUWE OVB

1. *Waarom een memorandum?*

Op 28 juni 2017 verkiest de algemene vergadering van de Orde van Vlaamse Balies opnieuw een raad van bestuur. Dat wordt dan de nieuwe ploeg die de volgende drie jaar het beleid van de OVB zal moeten uitvoeren.

Er lijkt een vrij grote eensgezindheid te bestaan over de vaststelling dat het vandaag niet goed gaat met de OVB. De gemiddelde advocaat kijkt met de nodige scepsis naar “zijn” Orde in “het verre Brussel”. De werking en de realisaties van de Orde kunnen maar zelden enthousiasme opwekken.

Ook intern is er gemor. De leden van de algemene vergadering hebben de indruk dat zij al te vaak worden genegeerd en de oeverloze debatten vaak tot niets leiden (alleen maar tot nog grotere verwarring). De talrijke commissies waarvan het niet altijd duidelijk is welke precies hun bevoegdheden en rol zijn, werken vrij dispaaraat. Tussen de algemene vergadering en die commissies situeert zich de raad van bestuur, met bestuurders die op verschillende wijzen invulling geven aan hun mandaat (sommigen beschouwen het als een uitvoerend mandaat waarvan de dagdagelijkse invulling niet wezenlijk verschilt van wat van een stafmedewerker mag worden verwacht, terwijl anderen zich beperken tot strategische besprekingen en enkel beleidsmatig willen werken).

Er is sprake van een malaise en van interne verdeeldheid. Het feit dat er vele kandidaten zijn voor het voorzitterschap, lijkt die verdeeldheid alleen maar te bevestigen.

We hebben dit met lede ogen zien gebeuren. Daarom hebben we samen getracht via een memorandum een aantal denkpijpen aan te reiken. Er is vaak de kritiek dat het bij verkiezingen alleen maar om de postjes gaat en de grote discussies over de toekomst van het beroep en de werking van de Orde worden vermeden om niemand voor het hoofd te stoten. Wij hebben over bepaalde dingen een visie en willen die met iedereen delen. En we zeggen ook duidelijk dat we niet aan de kant willen blijven zitten, door enkel maar kritische bedenkingen te formuleren. We willen ook actief meewerken om het intern debat daarover te voeren, wat moet leiden tot een concreet plan van aanpak.

Wat we hieronder schrijven is een aanzet voor de weg die wij willen inslaan. Er zal veel interne discussie nodig zijn en na die discussie kan een democratische meerderheid misschien andere wegen uitgaan. Wat we in ieder geval wél willen, is dat het debat wordt gevoerd.

2. *De advocatuur: evolutie of disruptie?*

Zowel in ons land als in het buitenland wordt er nagedacht over de toekomst van de advocatuur. Het beroep is de voorbije jaren sterk geëvolueerd en dat zal niet stoppen. Er is de digitalisering en informatisering, de disruptie in de economie (ook de advocatuur merkt nu al de ‘uberisering’ van het beroep), de houding van de politiek ten aanzien van rechtsbedeling (duurdere procedures, grotere impact voor administratieve afhandeling zonder advocaten met de ‘IOS’-procedure als meest sprekende voorbeeld, enz..). Zowel bij ons als in het

buitenland is het tijd om de advocatuur opnieuw te positioneren.

In het rapport “*Horizon 2025*” hebben de OVB en de OBFG al over die toekomst nagedacht. Met de conclusies van die reflectie is nog te weinig gebeurd.

In Vlaanderen is het tijdschrift “*Today’s Lawyer*” aan zijn derde jaargang toe. Het tijdschrift (waarvan de titel met een knipoog naar Richard Susskind verwijst) heeft aandacht voor de zakelijke beroepsuitoefening en hoe de wijzigingen in “de markt” zich verhouden tot het deontologisch kader. De OVB moet meer bezig zijn met deze items en daar ook proactief een beleid rond ontwikkelen.

Het is daarbij ook nuttig om eens over de grenzen te kijken. In Nederland verscheen in 2013 al het rapport “dit is een advocaat”. Eén van de conclusies is : *“De advocaat garandeert in een rechtsstaat de effectiviteit van het beginsel van toegang van de justitie-belen tot het recht en de rechter. Met dit uitgangspunt kan bijvoorbeeld de vraag worden beantwoord of iemand die niet procedeert advocaat mag heten. Het antwoord daarop luidt bevestigend , omdat procederen slechts één van de wijzen is waarop tussen burger en recht wordt bemiddeld’. Wie zich er echter in zijn beroepspraktijk niet mee bezighoudt de burger toegang tot het recht te verschaffen, kan geen advocaat zijn”*.

Misschien kan over die stelling verder worden nagedacht wanneer de vraag aan de orde komt of er voor de advocatuur nieuwe markten moeten worden gezocht en/of worden aangeboord. Daarbij zal er ook aandacht moeten zijn voor de diversiteit van de advocatuur: grote en kleine kantoren, de specialist en de generalist, de advocaat in Brussel, in grotere steden en elders in Vlaanderen, enz... Die diversiteit moet niet worden tegengewerkt met kunstmatige deontologische regels (waarvan de naleving dan toch niet wordt gecontroleerd) maar er moet ruimte zijn om invulling te geven aan specifieke noden (bijvoorbeeld de situatie van taalgemengde kantoren in Brussel met

verschillende deontologie of specifieke buitenlandse contacten van grensbalies).

De advocatuur is per definitie een vrij beroep en de daaruit voortvloeiende specifieke rol maakt dat er bijzondere eigenschappen zijn. In 2014 publiceerde het Europees Economisch en Sociaal Comité een advies “over de rol en toekomst van de vrije beroepen in de Europese civiele samenleving van 2020”. Daarin wordt benadrukt dat het vrij beroep in eerste instantie (maar niet uitsluitend) “op maatschappelijk welzijn” is gericht. Het advies wijst op een aantal wezenlijke kenmerken die eigen zijn aan die specifieke beroepsbeoefenaars:

- (1) De maatschappelijke verantwoordelijkheid van de beroepsbeoefenaar, waarbij het algemeen belang centraal staat. Advocaten beschermen de rechtstaat.
- (2) De persoonlijke vertrouwensband met de afnemer van de dienst (cliënt). Voor de advocaat uit zich dat in een specifiek beroepsgeheim.
- (3) De geografische spreiding: de diensten die cruciaal zijn voor het algemeen belang moeten “geografisch breed verspreid worden verricht”. Dat veronderstelt dus ook een brede toegang tot de rechtshulp.
- (4) De kwaliteit van de dienstverlening is belangrijker dan de winstmaximalisatie: de regulering moet gericht zijn op de garantie van een kwalitatieve dienstverlening door zeer gekwalificeerde personen, met daaruit voortvloeiend de noodzaak tot een gedegen permanente vorming.

Uiteraard is de advocaat ook een ondernemer en moet hij in staat worden gesteld om op een rendabele manier het beroep uit te oefenen. De vraag is daarbij hoever de deontologie daar beperkend in mag optreden. Dat moet zeker kunnen bij de vier juist genoemde kenmerken, maar er zal moeten nagedacht worden telkens wanneer er andere beperkingen zouden worden opgelegd.

Ook in Frankrijk verscheen recent (en daar zelfs op verzoek van de minister van Justitie) een interessant rapport onder de titel: *“L’avenir de la profession d’avocat”*. De analyse van de Franse confraters klinkt voor de Vlaamse advocatuur opvallend vertrouwd: het is niet evident voor een kandidaat-stagiair om een stageplaats te vinden; de academische opleiding sluit niet altijd aan bij wat de rechtspracticus aan vaardigheden nodig heeft; de permanente vorming aan de balie kan beter (en er moet meer aandacht zijn voor de deontologie); het statuut van “medewerker” in een advocatenkantoor is onduidelijk en de advocaat-medewerker slaagt er steeds minder in om zelf een cliënteel uit te bouwen (met daarbij de bedenking of het niet zinvol is om toe te laten dat een advocaat aanbrengvergoedingen kan krijgen voor de doorverwijzing van cliënteel); er moeten nieuwe werkmethodes worden ontwikkeld, er moet meer ingezet worden op de digitalisering van het beroep (met verwijzing naar het fenomeen van de *“creatieve disruptie”*); er wordt aangedrongen op een grotere aandacht voor de nieuwe rollen voor de advocaat (arbiter, bemiddelaar, verzoener); er moeten meer mogelijkheden worden geboden voor multidisciplinaire samenwerking, enz... Het rapport eindigt met een hele reeks concrete beleidsvoorstellen. Ook bij ons zouden we over deze voorstellen best een debat voeren en daarna (zonder al te lang te palaveren) ook concrete maatregelen uitwerken.

Binnen de OVB zou er meer aandacht moeten zijn voor een moderne invulling van de dienstverlening door de advocaat. Zo zou er moeten nagedacht worden over initiatieven als online-platformen voor advocaten. De advocatuur moet in een almaar meer concurrentiële wereld van juridische producten en/of dienstverlening (cijfer-beroepen, verzekeraars, uitgevers, juridische nevenberoepen, consultants die vaak geen jurist zijn,...) worden aangemoedigd om innovatief en creatief te denken.

3. De OVB: *nadenken over een nieuwe rol?*

De Orde van Vlaamse Balies heeft, in toepassing van art. 495 Ger.W., *“de taak te waken over de eer, de rechten en de gemeenschappelijke beroepsbelangen”* van de leden en zijn bevoegd voor *“de juridische bijstand, de stage, de beroepsopleiding van de advocaten-stagiairs en de vorming van alle advocaten”*. Hetzelfde artikel zegt dat de OVB de initiatieven en maatregelen neemt *“die nuttig zijn voor de opleiding, de tuchtrechtelijke regels en de loyaliteit in het beroep en voor de behartiging van de belangen van de advocaat en van de rechtzoekende”*. We durven als beroepsgroep die wettelijke bepaling nogal eens te vergeten.

De regel dat de OVB zowel de belangen van de advocatuur als die van de rechtzoekende behartigt is bijzonder. Bij andere vrije beroepen is er een duidelijke opdeling tussen het opkomen voor het algemeen belang (de kerntaak van een beroepsorde) en het verdedigen van de specifieke beroepsbelangen (zie bijv. de bijzondere rol van de beroepsverenigingen bij de architecten en de artsensyndicaten, die duidelijk onderscheiden zijn van de taken van de Orde). In de advocatuur zorgt die tweevoudige rol binnen één Orde (vaak onbewust) voor belangenconflicten. Dat uit zich bijvoorbeeld in de juridische tweedelijnsbijstand, waar de advocatuur opkomt voor een goede juridische bijstand van de hulpbehoevende rechtzoekende (de cruciale sociale rol van de advocaat in het kader van het algemeen belang en de verdediging van de rechtstaat). Diezelfde bijstand is echter ook voor steeds meer advocaten een (min of meer substantiële) bron van inkomsten, zodat er ook en terecht geijverd wordt voor een voldoende honorering voor de prestaties van de advocaat. Dat gaat dan wel over het (terechte) eigenbelang van de beroepsgroep en dat valt niet altijd noodzakelijkerwijze samen met de rol van behoe-

der van het algemeen belang. Het debat over die dubbele rol wordt te weinig gevoerd.

De vraag is daarbij of het niet aangewezen is om die twee rollen duidelijker van elkaar te onderscheiden om op die manier het eigenbelang van de beroepsgroep efficiënter te kunnen behartigen. In die reflectie moet onder meer ook de wet van 24 april 2014 *“betreffende de organisatie van de vertegenwoordiging van de zelfstandigen en de KMO’s”* worden betrokken. In toepassing van art. 3.4° van die wet kunnen enkel erkend worden de organisaties die (o.m.) *“een vrij opgerichte en van de overheid onafhankelijke organisatie zijn”*. De lokale en regionale ordes zijn geen dergelijke *“vrij opgerichte organisaties”* in de zin van die wet.

De OVB dient ook te waken over de onafhankelijkheid van de advocatuur, wat overigens het hoogste goed is van de beroepsgroep, met een specifieke finaliteit. Een al te nauwe betrokkenheid met de wetgevende en de uitvoerende macht (en meer in het bijzonder met de minister van justitie) kan die onafhankelijkheid in het gedrang brengen. De huidige ambigue verhouding is problematisch en de namens de OVB naar aanleiding van die contacten ingenomen standpunten zijn te weinig afgetoetst bij de afgevaardigden in de algemene vergadering (in tijden van digitalisering en elektronische communicatie kan dit geen praktisch probleem zijn) en lijken ook niet altijd een voldoende draagvlak te hebben bij de achterban.

Het is bovendien ook niet aangewezen om bij de verdediging van de kernwaarden van het beroep (met bijzondere aandacht voor de onafhankelijkheid van het beroep en van de beroepsorganen en het beroepsgeheim bij de beroepsuitoefening) zich te laten gelijkstellen met andere vrije beroepen. Daarmee wordt de *“unique selling position”* van de advocatuur miskend. De beslissing van het huidige bestuur om de OVB lid te laten worden van het *“POOI”* (Permanent Overleg Ordes en Instituten) moet door het

nieuw te verkiezen bestuur opnieuw ter discussie worden gesteld.

Om de kernwaarden van het beroep te waarborgen, is het verder nodig dat:

- De (deontologische) reglementering overzichtelijk blijft, goed begrepen is en helder wordt gecommuniceerd en er ook een draagvlak voor wordt gecreëerd.
- Elke regel de proportionaliteitstoets moet doorstaan en de noodzaak ten aanzien van het beoogde doel (de bescherming van de kernwaarden) doorstaat. Er kunnen dus slechts (vanuit het oogpunt van het mededingingsrecht) beperkende maatregelen worden aangevaard voor zover die nodig zijn om de kernwaarden te beschermen.
- De geldende reglementering ook wordt toegepast en een vervolgingsbeleid wordt uitgewerkt. Het tuchtrecht dient dan ook verder te worden geprofessionaliseerd en er kan gedacht worden aan de oprichting van (een van de Raad van bestuur onafhankelijke) *“task force”* die kennis en rechtspraak bundelt en coördineert en bijstand verleent aan de Stafhouders.

4. De interne werking: de dualiteit tussen “beleidsvoering” en “bedrijfsvoering”

De interne werking van de OVB is al enige tijd voorwerp van soms emotierijke discussie. Enkele jaren geleden werd hierover al een debat gevoerd binnen de algemene vergadering, maar de hervormingsvoorstellen eindigden – helaas, zoals wel vaker het geval is – in een immobiliserende chaos. **Dat debat is nog steeds actueel en moet het eerste aandachtspunt zijn van het nieuw verkozen bestuur.**

Zonder te willen vooruit lopen op de resultaten van dat nieuw overleg, lijken nu reeds een aantal te bespreken punten duidelijk:

- De raad van bestuur en de algemene vergaderingen zijn *beleidsorganen*. Ze zijn dus in zekere zin politieke organen, waar de strategische keuzes moeten worden gemaakt. Daar moet het debat en de interne democratie worden versterkt. De leden van de algemene vergadering hebben nu de indruk (vaak terecht) dat zij geen overzicht hebben over wat er binnen de Orde gebeurt en dat cruciale beslissingen buiten hen om worden genomen en zij er zelfs a posteriori geen controle op kunnen uitoefenen. Zo zijn er – bij wijze van voorbeeld - talloze commissies, waarvan de bevoegdheid onduidelijk is en waar soms (al dan niet bewust) beleidsbeslissingen worden genomen. Daarmee wordt de bevoegdheid miskend van de specifieke beleidsorganen, terwijl commissies in essentie technici moeten samenbrengen voor vaktechnisch advies. De raad van bestuur dient een breder beleid te ontwikkelen dat de individuele departementen overstijgt.
- Bij de oprichting van de OVB werd voor het uittekenen van de structuren toen inspiratie gezocht in Nederland. De algemene vergadering bestaat bij ons echter niet uitsluitend uit rechtstreeks verkozen leden, maar wordt aangevuld met de Stafhouders die ambtshalve lid zijn. De bedoeling was toen om daarmee een vlotte wisselwerking te garanderen tussen de lokale Ordes en de OVB. Dat is niet echt gelukt, zodat er naar nieuwe verbindingsmechanismen moet worden gezocht. De Stafhouders dienen zeker vaker te worden geraadpleegd. Bovendien staat er op relatief korte termijn een fusiegolf in de steigers (na Limburg, misschien en hopelijk op korte termijn ook in andere provincies), zodat dan het aantal balies (en dus het aantal Stafhouders) kan dalen. Wij zijn voorstanders om de Stafhouders dan ook meer te integreren in de raad van bestuur (als een soort externe bestuurders), om op die manier de lokale balies ook rechtstreeks te betrekken bij het bestuur van de orde.
- De raad van bestuur dient meer te evolueren naar een ploeg van advocaten die in de praktijk van de beroepsuitoefening (blijven) staan en aanvoelen hoe het beroep op het terrein dagdagelijks wordt beoefend en wat er de noden en aspiraties zijn. De functie dient te evolueren naar een mandaat zoals dat van externe bestuurder in een vennootschap: het waken over de strategie, het uitzetten van de grote beleidslijnen, het maken van essentiële keuzes voor het beroep, zonder zich daarom in te laten in de dagdagelijkse werking van de Orde. Dat kan, gelet op de bestaande beleidscultuur, niet van de ene dag op de andere worden gerealiseerd. Dat zou wel reeds op korte termijn moeten uitsluiten dat de functie van bestuurder een (quasi-)voltijdse bezigheid zou zijn. Het mag ook niet de bedoeling zijn dat bestuurders taken verrichten die ook (en vooral) door stafmedewerkers dienen te worden uitgevoerd. Dat betekent ook dat de werklast voor bestuurders kan worden verminderd, zodat ook de vergoedingen voor dit mandaat kunnen worden verlaagd.
- De raad van bestuur is bij uitstek het orgaan dat de contacten legt met de wetgevende en de uitvoerende macht (met het oog op uitwisseling van informatie en zonder afbreuk te doen aan de onafhankelijkheid van de advocatuur en zonder de interne democratie binnen de OVB te miskennen en/of te omzeilen) en met andere beroepsgroepen.
- Er is een goede samenwerking vereist met de OBFG (avocats.be) en dat vereist ook dat aan de Brusselse Balie een zekere rol wordt toebedeeld als bindmiddel tussen de twee communautaire

Ordes. Het is een feit dat vooral in Brussel de noodzaak wordt gevoeld dat de beroepsuitoefening kan plaatsvinden in een reglementair kader waar geen al te grote tegenstellingen zijn, gelet o.m. op de realiteit van de taalgemengde kantoren. Ook op Europees en internationaal vlak moet de OVB haar stem laten horen als progressieve en representatieve beroepssorde, die zowel de kernwaarden verdedigt als oog heeft op de evoluties binnen de markt van de juridische dienstverlening.

- Er moet dringend worden nagedacht over het aantal departementen binnen de OVB, dat volgens ons best wordt verminderd. Dient er echt een bestuurder-advocaat te worden aangesteld voor financiën (volstaat geen extern accountant?), voor permanente vorming (kan dit niet door de erkenningscommissie en een personeelslid-stafmedewerker worden behandeld, met een rol voor de voltallige raad van bestuur voor de strategische keuzes, enz...). Is een advocaat-bestuurder het best geplaatst om het personeelsbeleid dagdagelijks op te volgen en uit te voeren...?
- Bij de recrutering en evaluatie van het personeel en de organisatie van de stafdiensten moet er meer een bedrijfsmatige logica worden gehanteerd. De OVB is ook een dienstverlenende KMO met meer dan 20 personeelsleden en moet ook als een dienstverlenend bedrijf worden "gerund". Er dienen 1 tot 2 directeurs te worden aangetrokken, die de stafmedewerkers en het uitvoerend personeel bedrijfsmatig aansturen en voor een verdere professionalisering van de werking moeten zorgen. Het personeel moet voor de continuïteit van de werking zorgen. Door een hiërarchische lijn te creëren tussen de raad van bestuur en de (staf)medewerkers, ontstaat ook een structuur waarin (staf)medewerkers promotie kunnen maken en niet gedoemd zijn tot een vlakke loopbaan

waarin alleen de verloning van tijd tot tijd wordt bijgesteld, maar waar de inhoud van het werk in wezen gelijk blijft.

- Het is de keuze geweest om Diplad onder te brengen in een afzonderlijke vennootschap. Deze keuze wordt best gerespecteerd en deze vennootschap dient dan ook op bedrijfsmatige wijze te worden bestuurd.

5. En de gewone advocaat bij dit alles?

Er is een grote kloof tussen de individuele advocaat en de Orde van Vlaamse Balies. Er moet daarom, nog meer dan nu het geval is, worden ingezet op communicatie (ook proactief) met de leden. Een veertiendaagse nieuwsbrief en nu en dan een "Ad Rem" volstaan niet. De Orde wordt betaald door bijdragen van de advocaten en die mogen ook een "return" ontvangen.

Er zijn goede voorbeelden, waar de OVB door de achterban als een echte meerwaarde werd beschouwd. Zo werd er bij de invoering van de BTW voor advocaten eerst efficiënt tussengekomen bij de overheid en werd daarna hierover transparant gecommuniceerd. Vervolgens werd er breedschalig geïnformeerd (o.m. via studiedagen) en werd kwaliteitsvolle informatie verspreid (o.m. FAQ's). Dit gebeurde op andere domeinen te weinig en niet systematisch genoeg.

De OVB dient meer te investeren in het directe contact met de advocaten, door o.m. meer te informeren over advocatuurlijke vaardigheden en evoluties. De beroepsgroep dient te worden gesensibiliseerd voor onvermijdelijke evoluties die zich nu al in het buitenland manifesteren (digitalisering, uberisering van dienstverlening, i-cloud -advocatuur, enz...). Er moet ook ingezet worden op het informeren en sensibiliseren rond moderne bedrijfsvoering (bijv. opstellen van een businessmodel

voor het advocatenkantoor, personeelsbeleid voor kantoren, marketing, enz...). De OVB kan op die manier de advocatuur steunen in de onvermijdelijke omslag die zal moeten worden gemaakt om het beroep van advocaat op termijn leefbaar te houden.

6. Tot slot

De verkiezingen van 28 juni 2017 zijn belangrijk. De evoluties binnen het beroep, waar steeds meer advocaten luidop zeggen dat er “te veel advocaten” zijn en waarbij er ook een toenemende groep is voor wie de uitoefening van het beroep steeds minder lucratief is geworden, vragen om een sterk en krachtig bestuur van de OVB.

Blijkbaar voelen er zich velen geroepen om hiervan de leiding te nemen.

Wij hebben samen gezeten en nagedacht over onze mogelijke inbreng in de OVB. Wij stelden vast dat we gedreven zijn door

vergelijkbare doelstellingen (alhoewel onze temperamenten verschillen) en besloten om

die gezamenlijk uit te schrijven. Wat ook de uitslag van de verkiezingen moge zijn, **wij hopen dat deze doelstellingen zullen worden meegenomen door de volgende Raad van Bestuur, waarvan we alle drie graag deel van zouden uitmaken.** We zijn er ons van bewust dat niet alles wat hier is neergeschreven zal kunnen gerealiseerd worden. We willen in elk geval wel op al die punten het debat aangaan en daarna uitvoeren wat er zal worden beslist.

De Orde van Vlaamse Balies heeft nood aan daadkracht, diepgang en het ontwikkelen van een visie die er voor moet zorgen dat de advocatuur zijn belangrijke maatschappelijke rol kan blijven spelen, maar ook dat de advocaat dat op een voor hem leefbare wijze kan doen.

Antwerpen, Brussel, Hasselt
1 juni 2017

Edward Janssens
gewezen Stafhouder Antwerpen
gewezen bestuurder OVB

Alex Tallon
gewezen Stafhouder Brussel
vertegenwoordiger CCBE

Hugo Lamon
balie Limburg
gewezen bestuurder OVB